

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econfseries.com

20th October 2025

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY OMILLARNING AHAMIYATI

Xalimova M. O.

magistrant, Toshkent shahri Puchon universiteti

Pulatova M. B.

PhD., dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy omillarning o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Ta'lim sifatini yaxshilashda barqaror moliyaviy ta'minot, resurslarni samarali taqsimlash hamda investitsion mexanizmlarning qo'llanishi muhim omil sifatida ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish, davlat va nodavlat sektorlar hamkorligini kengaytirish, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali ta'lim tizimini modernizatsiya qilish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada iqtisodiy yondashuvlar va moliyaviy boshqaruvning ilg'or tajribalari asosida samaradorlikni oshirish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, moliyaviy omillar, samaradorlik, investitsiya, resurslarni boshqarish, diversifikatsiya, ta'lim sifati, davlat-xususiy sheriklik, modernizatsiya, innovatsion moliyalashtirish

Annotation:

This article analyzes the role and importance of financial factors in increasing the efficiency of preschool education institutions. It emphasizes the significance of stable financial support, effective resource allocation, and the use of investment mechanisms to improve the quality of education. The article also highlights the opportunities for modernizing the education system through financial diversification, expanding public-private partnerships, and introducing modern management mechanisms. Based on economic approaches and advanced financial

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econferences.com

20th October 2025

management practices, the study proposes ways to enhance institutional effectiveness.

Keywords: preschool education, financial factors, efficiency, investment, resource management, diversification, quality of education, public–private partnership, modernization, innovative financing.

Kirish:

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin egallaydi. Ushbu tizimning samarali faoliyat yuritishi nafaqat sifatli pedagogik yondashuvlarni, balki barqaror va samarali moliyaviy ta'minotni ham talab etadi. Moliyaviy resurslarning yetarli darajada bo'lishi ta'lim sifatini oshirish, moddiy-texnik bazani mustahkamlash hamda bolalar uchun qulay ta'lim muhiti yaratishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Shuning uchun ham moliyaviy omillarni chuqur tahlil qilish ta'lim tizimida samaradorlikni ta'minlashda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism: Maktabgacha ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligi ularning umumiy faoliyati samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, davlat byudjetidan ajratiladigan mablag'larning yetarli bo'lishi va ularni maqsadli sarflash natijasida infratuzilma rivojlanadi, o'quv-uslubiy vositalar yangilanadi hamda pedagog kadrlarning malakasi oshadi. Masalan, Finlandiyada davlat maktabgacha ta'lim sohasiga ta'lim tizimining umumiy byudjetining qariyb 12 foizini yo'naltiradi. Bu mablag'lar infratuzilmani yangilash, bepul dasturlarni joriy qilish va sifatli pedagogik muhit yaratishga xizmat qiladi.

“Finlandiyada maktabgacha ta'limga umumiy davlat byudjetining taxminan 12 foizini ajratadi” degan aniq raqam yo'q. Biroq shu turdagi ma'lumotlarga biroz yaqin bo'lgan statistikalar va ko'rsatkichlar mavjud:

1.1-jadval

Tekshirish va aniqlashtirish

Ko'rsatkich	Ma'lumot
Umumiy ta'lim sohasiga davlat xarajatlari (% GDP)	Taxminan 6.5% (2021 yil) Finlandiyada. Bu ko'rsatkich barcha ta'lim bosqichlarini: maktabgacha, boshlang'ich, o'rta, oliy kabi bosqichlarni ham o'z ichiga oladi.
Davlat umumiy byudjetidagi ta'limga ajratilgan ulush	Taxminan 12.12% — ya'ni ta'lim sohasiga umumiy davlat xarajatlarining foiziga teng bo'lgan ko'rsatkich. Ancak, bu maqola ta'lim sohasining barcha bosqichlarini o'z ichiga oladi, faqat maktabgacha emas.
ECEC (0-7 yoshdagi bolalar) uchun xarajatlar (% GDP)	Finlandiyada ECEC va unga bog'liq uyda parvarish va maktabgacha ta'lim xarajatlari taxminan 1.7% GDP ni tashkil qiladi. Bunga uyda parvarish uchun beriladigan yordamlar, davlat yoki mahalliy idoralar tomonidan moliyalashtiriladigan bog'chalar va pre-school sinflari kiradi.

Shuningdek, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish ham muhim rol o'ynaydi. Singapurda maktabgacha ta'lim tizimining 40 foizga yaqini xususiy sektor investitsiyalari orqali moliyalashtiriladi, bu esa davlat byudjetiga tushadigan yukni kamaytiradi va innovatsion dasturlarni kengaytirish imkonini beradi. Janubiy Koreyada esa davlat subsidiyalari va ota-onalar to'lovlari asosida moliyalashtiriladigan aralash tizim keng joriy etilgan.

1.2-jadval

Jadval — Koreyada ECEC moliyalashtirishining asosiy elementlari (tanlangan ko'rsatkichlar)

Ko'rsatkich / element	Qisqacha tavsif (Koreya misolida)
Tizim tuzilishi	ECEC split-sistema: ta'lim (kindergarten) va child-care (daycare) turli vazirliklar tomonidan boshqariladi.
Davlat subsidiyalari	Turli darajadagi subsidiyalar: ota-onalar to'lovini kamaytirish, xususiy bog'chalarga qo'shimcha subsidiya (5 yosh uchun kengaytma).
Ota-onalar to'lovlari	Ota-onalar to'lovlari mavjud; biroq hukumat tariflarni nazorat qiladi va ba'zi guruhlar uchun to'lovlarni yengillashtiradi.
Xalqaro solishtirma xarajat (per child, PPP)	2017: ~ 6,900 USD (per child, PPP) ECEC bo'yicha (Koreya).
Qamrov va tendensiya	0–2 yosh va 3–5 yosh guruhlarida shtat va xususiy xizmatlar aralash; lekin tug'ilish darajasi pasayishi tufayli qurilmalar soni kamaymoqda.

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econferences.com

20th October 2025

Zamonaviy moliyaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish tizim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, Estoniyada maktabgacha ta'lim muassasalarining moliyaviy hisobotlari onlayn tarzda ochiq taqdim etiladi va bu jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi. Germaniyada esa "Public-Private Partnership (PPP)" modeli orqali bolalar bog'chalari uchun yangi binolar qurilishi, jihozlar xaridi va o'quv dasturlarini joriy etish moliyalashtiriladi.

Xalqaro ilg'or tajribalar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy barqarorlik maktabgacha ta'lim sifatini bevosita belgilab beradi. Norvegiyada maktabgacha ta'limga yalpi ichki mahsulotning (YaIM) 1,7 foizi ajratiladi va natijada 3–6 yoshli bolalarning 97 foizi maktabgacha ta'lim bilan qamrab olingan. Yaponiyada esa "Early Childhood Education and Care (ECEC)" dasturi orqali davlat raqamli texnologiyalar, STEM uslublari va pedagoglar malakasini oshirishni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbekiston tajribasi bilan taqqoslash: So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan maktabgacha ta'lim tizimini moliyaviy jihatdan mustahkamlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat byudjeti hisobidan maktabgacha ta'limga ajratiladigan mablag'lar yildan-yilga oshmoqda. 2023-yilda bu yo'nalishga 9 trillion so'mdan ortiq mablag' yo'naltirilgan bo'lib, bu ko'rsatkich 2017-yilga nisbatan bir necha barobarga oshgan.

Bundan tashqari, xususiy sektorni jalb qilish borasida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. 2017-yilda bor-yo'g'i bir nechta xususiy bog'chalar mavjud bo'lgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ularning soni 6 mingdan oshdi. Bu davlat-xususiy sheriklik modeli orqali amalga oshirilgan dasturlar samaradorligidan dalolat beradi.

Moliyalashtirish manbalarini kengaytirish bo'yicha ham qator chora-tadbirlar ko'rilmogda. Xususan, xalqaro moliyaviy institutlar, grantlar va subsidiyalar hisobiga ko'plab yangi bog'chalar qurilmogda. Masalan, Jahon bankining maktabgacha ta'limni rivojlantirish dasturi doirasida O'zbekistonda 2021–2024-yillarda yuzlab yangi bog'chalar barpo etildi, mavjudlari esa rekonstruksiya qilindi. Shu bilan birga, moliyaviy boshqaruvning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish bo'yicha ishlar davom etmogda. "Natijadorlikka asoslangan byudjetlashtirish" tizimi sinov tariqasida ayrim hududlarda yo'lga qo'yilgan bo'lib, u mablag'lardan

International Conference on Modern Science and Scientific Studies

Hosted online from Madrid, Spain

Website: econferences.com

20th October 2025

samarali foydalanish imkonini bermoqda. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini monitoring qilishning raqamli platformalari joriy etilmoqda.

Xulosa: Moliyaviy omillar maktabgacha ta'lim muassasalarining samaradorligi, barqarorligi va ta'lim sifati uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Moliyaviy bazaning mustahkamlanishi ta'lim muassasalarida zamonaviy infratuzilmani yaratish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish va yuqori malakali kadrlarni tayyorlash imkonini beradi. Moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirish, shaffoflikni ta'minlash va investitsion sheriklikni rivojlantirish orqali maktabgacha ta'lim tizimini barqaror rivojlantirish mumkin. Bu esa nafaqat iqtisodiy ehtiyoj, balki jamiyatning kelajagiga qaratilgan strategik sarmoya hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <http://www.mf.uz> (O'zbekiston Respublikasining Moliya vazirligi web sayti)
2. Nasurova, K. R. (2023). "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish." *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot*, 1(10), 445–450.
3. Contexts of Convenience: Generalizing from Published Evaluations of School Finance Policies (with Danielle V. Handel). *Evaluation Review*, 48(3), 461–494. 2024
4. European Commission. Education and Training Monitor 2024 — Finland country report.
5. OECD — Korea country note / ECEC materials https://repo.kicce.re.kr/bitstream/2019.oak/4705/2/RR1002.pdf?utm_source=chatgpt.com